

بازی‌های کودکان

نشیب‌های توانمندسازی شناختی کودکان
هدفمند و عملیاتی

- تقویت توانایی‌های حسی و حرکتی
- پرورش کارکردهای اجرایی
- توسعه مهارت‌های فکری-زبانی و تحسیلی

انسیه عابدینی‌منش
سید جلال خادمی نوش‌آبادی
دکتر مهدی دواپی

این اثر، مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۲۸ است. هرکس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر یا پخش کند، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

سرشناسه	عابدینی منش، انسیه، ۱۳۵۵ -
عنوان و نام پدیدآور	بازی های کودکان، تکنیک های توانمندسازی شناختی کودکان هدفمند و عملیاتی؛ تقویت توانایی های حسی و حرکتی ... / انسیه عابدینی منش، سید جلال خادمی نوش آبادی، مهدی دوابی.
مشخصات نشر	تهران: آبیژ، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۲۱۶ ص: ۱۴، ۵/۲۱×۵ س.م.
شابک	978-964-970-660-3.
وضعیت فهرست نویسی	فیبیا
موضوع	بازی های کودکان
موضوع	Childrens games*
موضوع	بازی های آموزشی
موضوع	Educational games.
شناسه افزوده	بخادم نوش آبادی، سید جلال، ۱۳۳۹ -
شناسه افزوده	منش، مهدی، ۱۳۴۶ -
رده بندی کنگره	GV۱۲۰
رده بندی دیویی	۶۰۰/۲۲۰
شماره کتابشناسی ملی	۵۷۰۲۶

بازی های کودکان تکنیک های توانمندسازی شناختی کودکان (هدفمند و عملیاتی)

تالیف	انسیه عابدینی منش، سید جلال خادمی نوش آبادی، دکتر مهدی دوابی
تصویرگر	نرگس میرباقری
ناشر	آبیژ
قطع	رقعی
نوبت چاپ	اول
تاریخ چاپ	۱۳۹۸
تیراژ	۲۰۰
صفحات	۲۱۶
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۹۷۰-۶۶۰-۳
دفتر انتشارات	تهران، خیابان کارگر جنوبی، خیابان لبافی نژاد غربی، پلاک ۲۱۵
تلفن	۶۶۵۶۸۰۹۶-۸

۲۵۰۰ تومان

مرکز پخش کتابیران: تهران، خیابان لبافی نژاد، بین اردیبهشت و فروردین، پلاک ۲۳۸
تلفن: ۶۶۴۱۴۷۴ - ۶۶۴۱۴۵۱۵ - ۶۶۴۱۱۱۷۳ - ۶۶۴۹۴۴۰۹

WWW.Ketabiran.ir

فروش اینترنتی

پیشگفتار

بسمه تعالی

در لاب لای صدای بچه ها که از کلاس خارج می شدند شنیده می شد که می گفت: «جایم در بازی حفظ است؟» آن یکی می گفت «کی میاد با هم لی لی کنیم؟» دوستش از بالای پله ها جراب داد من امروز توپ نیاورده ام و می خواهم در گروه شما باشم.» لبخندها به هم پیوند خورد. حتی قبل از رسیدن به حیاط معلوم شد بازی با چه کسی شروع می شود. در هر سوی حیاط نقش ها در بازی بچه ها هیجانی خاص داشت و سرو صدایی...

از خود پرسیدم که آیا صدای زنگ می تواند آنها را از این همه شادی و لذت باز دارد؟ امید به هفته ای دیگر، روزی دیگر، زنگ تفریح دیگر آنها را به سوی کلاس ها روانه کرد. با مشاهده ی مکرر این صحنه ها و طرح این سؤال... «چگونه می توان کودکان را از طریق بازی توانمند ساخت؟» بنیان های علمی کارمان صورت گرفت. در این راستا حاصل نشست ها و بررسی های انجام شده در خصوص تعیین کم و کیف بازی و فعالیت های مرتبط با آن مهر تأییدی شد بر ضرورت و اهمیت توجه به بازی در فرایند رشد کودکان.

چرا که بازی:

- ✓ بهترین وسیله، شرایط و محیط برای اکتشاف و یادگیری کودکان
- ✓ عرصه ای برای ورود بدون ترس و نگرانی.
- ✓ از نظر کودک ارزشمند، خودانگیخته، جذاب و دلپذیر با انتخابی آزادانه

- ✓ ابزاری برای تجربه‌ی مهارت‌های زندگی در فرایند رشد
- ✓ پیوند عمیق رفتارهای شناختی، هیجانی، اجتماعی و جسمانی
- ✓ تقویت زبان، حافظه، خلاقیت، عملکرد اجتماعی و تخیل، توانمندی‌های ادراکی و حرکتی و مهارت‌های تفکر
- ✓ ابزاری اساسی برای انسجام بخشی به تجارب کودکان
- ✓ در بر شدن و تقویت اندام‌ها (ماهیه‌ها و ...)
- ✓ کنترل و مدیریت هیجانات: شادی، غم، خشم، عصبانیت، ترس، حسادت و ...
- ✓ یادگیری و تقویت مهارت‌های ارتباطی با والدین، همسالان و مربیان و ...

فراهم شدن محیط امن و برخوردار از امکانات مناسب برای بازی و فعالیت کودکان ارزش حیاتی در فرایند رشد کودک دارد. کنش‌های متقابل با والدین و مربیان بنیان‌های مختلف رشد کودکان در حوزه‌های گوناگون را شکل می‌دهد. علاوه بر توانمندی‌های مربیان در امر تقویت و پرورش کودکان، هم‌سویی و وحدت رویه‌ی آنها از اهمیت بسیاری برخوردار است. در این شرایط مناسب است که احساسات مثبت و انگیزه‌های ذاتی یادگیری در کودک شکوفا می‌شود. بدیهی است مداخله‌های ناآگاهانه در تعریف و اجرای فعالیت‌های کودکان از جنبه‌های مختلف، بر میزان عزت و اعتماد به نفس و احساس کارآمدی آنها اثرگذار است. در همین راستا بر آن شدیم تا فعالیت‌هایی علمی، هدفمند و مناسب با فرهنگ جامعه در راستای توانمندی‌های کودکان ۶ تا ۹ سال در حوزه‌های مختلف به شکلی طبقه‌بندی شده برای استفاده مربیان محترم (خانه و مدرسه) فراهم کنیم. مجموعه بازی‌ها و فعالیت‌های حاضر به سه حوزه‌ی اول از مجموعه ده‌گانه فعالیت‌های مربوط به «توانایی‌های حسی - حرکتی، پرورش کارکردهای اجرایی، پرورش مهارت‌های فکری، زبانی و تحصیلی، پرورش فضایل و منش اخلاقی،

پرورش بینش هنری و زیبایی شناسی، تعامل با طبیعت، تقویت بهداشت و سلامت جسمانی و روانی، پرورش توانایی های عاطفی - هیجانی - اجتماعی، پرورش تفکر و سلوک، و پرورش ویژگی های شخصیتی» اختصاص دارد.

در این مجموعه به سه حوزه توانایی های حسی - حرکتی، پرورش کارکردهای اجرایی، پرورش مهارت های فکری، زبانی و تحصیلی پرداخته می شود.

۱) توانایی های حسی - حرکتی	هماهنگی ادراکات حسی و حرکتی
	تقویت دقت و حدس حسی
	تقویت هماهنگی حواس پنجگانه
	تقویت توانش و تعادل بدنی
۲) پرورش کارکردهای اجرایی	بازداری پاسخ
	حافظه کاری
	کنترل هیجانی
	توجه پایدار
	انگیزش
	برنامه ریزی / اولویت بندی
	مدیریت زمان
	پشتکار و قیامند
	انعطاف پذیری
	فراشناخت
۳) پرورش مهارت های فکری زبانی و تحصیلی	فکری
	زبانی
	تحصیلی
۴) پرورش فضایل و منش اخلاقی	تعدیل غرایز طبیعی و مهار تکانش آنها
	اکتساب ارزش های اعتقادی اجتماعی
	درونی سازی ارزش های اخلاقی فردی و اجتماعی
۵) پرورش بینش هنری و زیبایی شناسی	درک زیبایی های جهان هستی
	درک آثار هنری
	تخیل و خلاقیت هنری
	کسب مهارت های هنری و زیبایی سازی محیط زندگی
	تقویت ارج نهادن و احساس مسئولیت در قبال زیبایی ها
۶) تعامل با طبیعت	مسئولیت پذیری در حفظ محیط زیست
	شناخت طبیعت و همسازی با آن
	سازگار زیستن با طبیعت، آشنایی با روش های زندگی در طبیعت

نگرش مثبت نسبت به حفظ سلامت جسمانی و روانی تلاش برای رسیدن به حیات طیبه بر اساس آموزه‌های دینی و فرهنگی رعایت بهداشت/ تغذیه/ استراحت و خواب در حد ضروری برای سلامتی، آرامش و رشد مناسب تقویت توانایی‌های جسمانی از طریق ورزش و تحرک بدنی تقویت قوای ذهنی از طریق مراقبه و تمرین نگرش مثبت نسبت به زندگی/ رضایت‌مندی و تلاش برای پیشرفت احتراز از بلندپروازی و جاه‌طلبی، شناخت قدر و توانایی‌ها و محدودیت خویش و انتظار عاقلانه و معقول از خود عدم تعلق به مادیات و اجتناب از شرایط و موقعیت‌های وسوسه‌انگیز، اعتیادآور و موجبات فشار روانی گرایش به ساده زیستی و مقاومت در برابر خواسته‌های افراطی و عادات نامطلوب گسترش روابط سازنده و احترام‌آمیز شغلی، خانوادگی و اجتماعی و پذیرش تفاوت انسان‌ها استیلا بر جلب رضایت خداوند، رضایت مردم و رسیدن به رضایت روانی	(۷) تقویت بهداشت و سلامت جسمانی و روانی
تقویت مهارت‌های گروهی و اجتماعی تقویت مهارت‌های ارتباطی و نیک‌شهروندی تقویت تحمل‌پذیری، تاب‌آوری، مدیریت هیجانی تقویت هم‌افزایی، همکاری و درک مشکلات دیگران تقویت مهرورزی، خدمت‌رسانی و حمایت از دیگران تقویت خصایص شهروندی، همدلی و بهانه‌داری	(۸) پرورش توانایی‌های عاطفی، هیجانی، اجتماعی
تقویت احساسات مذهبی پایبندی به مناسک، احکام و آداب دینی کسب معرفت دینی	(۹) پرورش تفکر و سلوک دینی
تقویت برون‌گرایی، نشاط، امیدواری، واقع‌بینی، دورنگ‌رو، سخت‌کوشی، پایداری و خوشبینی تقویت اعتماد به نفس، استقلال، خود‌مدیریتی، رهبری، آینده‌نگری و خطرپذیری تقویت اراده آزاد و خلاق در انتخاب مسیر و عدم تأثیرپذیری کورکورانه از دیگران تقویت ارزش‌مداری، ایثار، دریافت عشق و عشق‌ورزی و پاسخ‌گویی به ندای وجدان تقویت معناداری زندگی، پذیرش مسئولیت آگاهانه‌ی فردی، خانوادگی، اجتماعی و حرفه‌ای	(۱۰) پرورش ویژگی‌های شخصیتی

با توجه به اهداف تعیین شده و حوزه‌های توانمندی‌های کودکان، بازی‌ها در ۱۰ طبقه دسته‌بندی شده‌اند که هر طبقه شامل بخش‌های فرعی می‌باشد. بدیهی است مربیان محترم با توجه به نیازها و توانمندی‌های فردی کودکان می‌توانند به انجام یا عدم انجام هر طبقه فرعی بپردازند.

لازم به توضیح است که در تعیین فعالیت‌ها ملاحظات چندگانه‌ای صورت گرفته است و تلاش شده تا فعالیت‌ها:

- ✓ انگریسی باشد.
- ✓ توانایی حل مسئله را تقویت کند.
- ✓ از ساده به دشوار باشد.
- ✓ متناسب با نقشه ساختن کودکان باشد.
- ✓ عملیاتی اجرایی باشد.
- ✓ ناظر بر هوش‌های چندگانه باشد.
- ✓ تلفیقی و چندکارکردی باشد.
- ✓ فرایند محور باشد.

هر فعالیت شامل عنوان، دستورالعمل، مواد لازم و مکان فعالیت است. مربیان محترم لازم است با توجه به دستورالعمل ارایه شده برای هر فعالیت به اجرای آن فعالیت بپردازند. بدیهی است کاربست تجارب و مهارت‌های خلاقانه‌ی مربیان در کارآمد شدن فعالیت‌ها و حصول نتیجه و تحقق اهداف، نکته کلیدی تعیین توجهی خواهد کرد.

در ابتدای هر بخش و قبل از طرح فعالیت‌های هر حوزه، توضیحاتی در خصوص اهمیت و نقش مهارت‌های مربوط به آن حوزه در فرایند رشد کودکان ارایه می‌گردد.

مقدمه

موضوع یادگیری در جریان بازی، از دیرباز به عنوان جنبه‌ای حیاتی از رشد کودک مورد توجه بوده است. بازی نقشی اساسی در سلامت جسمی، ذهنی، اجتماعی و عاطفی کودکان دارد.

بازی غربی است به همهی ما با آن به دنیا می‌آییم. در حین بازی، مهارت‌های ما گسترش می‌یابد، با ارتقاء تقابل آشنا می‌شویم و از محدودیت‌ها آگاه می‌شویم. بازی برای کودکان دکان، مهم‌ترین یا یکی از مهمترین جنبه‌های زندگی است. به تعبیری دیگر می‌توان گفت بازی زندگی کودک است.

کودک از طریق فعالیت، ذهن تقویت پیوندهای والد-فرزند، به مدد رشد شناختی، عاطفی و اجتماعی قادر به مدیریت استرس، تاب‌آوری و برقراری ارتباط با دیگران خواهد بود.

از طریق مذاکره‌ای که در خلال بازی صورت می‌گیرد، در مرکز کنترل اجرایی مغز پیوندهایی ایجاد می‌گردد. پژوهش‌های نوین در عصب‌شناسی عواطف^۱ (مکانیسم‌ها یا سازوکارهای عواطف) پیوندهای مهمی را میان بازی نقش کودک در بازی و پدیدآیی عصب در مغز آشکار کرده است. بر همین اساس می‌توان به رابطه‌ی مثبت بازی و توانمندی کودکان در غلبه بر عوامل استرس‌زای روزانه اشاره کرد. بازی یک فرآیند خودانگیخته و فعال است که در جریان آن تفکر، احساس و عمل شکوفا می‌شود و رشد می‌کند. یک فرآیند بسیار خلاقانه است که در آن بدن و مغز به کار می‌آید. انعطاف‌پذیر است و اغلب فارغ است از اهداف تحمیلی بیرونی،

و در نتیجه به شدت رضایت بخش است. لذت و هیجان، شدت و تمرکز، آزادی آزمایش کردن، کشف و خلق کردن، درک و فهم اینکه اشیاء و افراد چگونه عمل می کنند و با آنها چه می توان کرد، تخیل لجام گسیخته، و پرکردن شکاف میان واقعیت و آرزو، همگی از طریق بازی میسر و تأمین می گردد.

گرچه بازی همانطور که لذت بخش است می تواند جدی باشد، اما از این جهت حیاتی است که خطاهایی که در طول بازی صورت می گیرد، عواقب و نتایج جانی و ناسوسال نداشته باشد. به بیان دیگر، نکته ی حایز اهمیت بسیار، اینکه زمانی که کودکان مشغول فعالیت و بازی در شرایط آشنا و امن هستند، تجربه ی متفاوتی نسبت به کشف جهان ناآشنا (بالقوه هراس انگیز) خواهند داشت.

بازی ابزاری است را اختصار کودکان برای تمرین سازگاری، که از این طریق کودکان هیجانات خود را تنظیم می کنند و در یکی از مهمترین فرایندهای پیچیده و اساسی در زندگی، یعنی سازگاری با محیط، توانمند می شوند. در این راستا و در جریان سازگاری با محیط، دو فرایند جذب (درون سازی) و انطباق (برون سازی) صورت می گیرد. کودک، یا پدیده ها را براساس دانش های خود جذب و جزیی از خود می سازد و یا در صورت نیاز و هنگامی که دانش او برای تعامل با محیط کفایت نمی کند، در رفتار خود تغییر ایجاد می کند. اهمیت هیجان بازی در این است که جهان واقعی و جهان ذهنی درون کودک را پیوند می زند و کودکان را از خطر غرق شدن در رخدادها و احساسات محافظت می کند. در این فرایند، کودک از طریق بازآفرینی و تکرار پدیده ها، و با برون ریزی احساسات و تخیلات خود، به احساس تسلط دست می یابد. کودکان از طریق بازی قادر می شوند عصبانیت و پرخاش خود را به شکلی ایمن و بدون آسیب رساندن به دیگران ابراز کنند. هنگامی که اضطراب برطرف می گردد و هماهنگی درونی حفظ و بازیابی می شود، کودک برای تطابق یا کنار آمدن با پدیده ها آماده می گردد.

از بازی به عنوان عاملی برای ارتقاء کیفیت زندگی، درمان، رشد ذهنی، یادگیری

چارچوب‌ها و قواعد زندگی اجتماعی، تقویت‌کننده رشد کلامی، ارتباط بین فردی، وسیله‌ای برای برون‌ریزی انرژی اضافی نام برده می‌شود.

طبق نظریه رشد شناختی، با توجه به این فرض که انسان همواره به دنبال تعادل شناختی است، یعنی می‌خواهد طرحواره‌هایش با تجربه‌هایش هماهنگ باشد، لذا، هنگامی که کودکان متوجه ناهماهنگی‌های بین طرحواره‌های قبلی و تجربه‌های فعلی می‌شوند، شناخت به صورت الگوی پیش‌بینی‌پذیر پدیدار می‌شود. کار حاضر بر همین اساس و در راستای روبه‌رو شدن کودک با انواع تجربه‌های تازه به‌دنبال تجاربی که تفاوت بسیار با دانسته‌های او نداشته باشند تهیه شده است تا ارتباطی برای شکل‌گیری افکار تازه و روش‌های تازه‌ی سازمان‌دهی تفکر فراهم سازد.

بر اساس مطالب پیش گفته، از آنجا که بازی نقشی حیاتی در رشد کودک و بهزیستی جسمی، ذهنی و روانی، اجتماعی و عاطفی کودکان دارد، فراهم کردن شرایط و فرصت‌های کافی برای مشارکت کودکان در انواع بازی‌ها حایز اهمیت و شایان توجه فراوان است.

مؤلفین

فهرست مطالب

۱	پرورش توانایی های حسی حرکتی
۱-۱	ماهنگی بین اطلاعات دریافتی از حواس پنجگانه و حرکت کودک
۲-۱	واکنش های حرکتی موقع و مناسب فرد
۱۴	به پیام های حسی درآید شده
۳-۱	تقویت استمرار توجه به منابع حسی به منظور دریافت کامل اطلاعات
۲۲	۴-۱ تیزحسی، دقت و سرعت فرد در ادراک دریافت های حسی از محیط خارج
۳۰	۵-۱ افزایش هماهنگی حواس پنجگانه فرد در برخورد با موقعیت های جدید و پیچیده
۴۲	۶-۱ تقویت توانایی های جسمانی فرد
۴۸	۷-۱ تقویت توانایی فرد در حفظ تعادل
۵۴	۸-۱ پرورش حرکات دقیق و ظریف فرد
۷۲	۲ پرورش کارکردهای اجرایی
۸۵	۱-۲ بازداري پاسخ
۸۷	۲-۲ حافظه کاری
۹۶	۳-۲ فعالیت های سریالی پرورش کارکردهای اجرایی
۱۱۳	

- ۳ پرورش مهارت‌های فکری، زبانی و تحصیلی ۱۲۱
- ۱-۳ فکری ۱۲۳
- ۱-۳-۱ پردازش دقیق اطلاعات به‌منظور درک ۱۲۳
- عمیق معانی مفاهیم: ۱۲۳
- ۱-۳-۲ مطالعه روشمند و علمی جهان ۱۲۳
- خارج برای دستیابی به حقیقت ۱۳۸
- ۱-۳-۳ نقد و ارزیابی اطلاعات رویدادها، ۱۳۸
- ایده‌ها و داوری درباره آنها ۱۴۰
- ۱-۳-۴ ارائه ایده‌های بدیع و خلاق ۱۴۹
- ۲-۳ زبانی ۱۵۶
- ۱-۲-۳ استفاده از ساختار زبانی مناسب در ۱۵۶
- موقعیت‌های بحث ۱۵۶
- ۲-۲-۳ برقرای ارتباط کلامی و غیرکلامی اثربخش با دیگران ۱۶۷
- ۳-۲-۳ درک متون، تصاویر و سایر ۱۶۷
- رسانه‌های اطلاعاتی ۱۷۱
- ۴-۲-۳ تمرکز و دقت در دریافت اطلاعات ۱۷۴
- ۵-۲-۳ بیان مفاهیم ذهنی به‌صورت رسا و شفاف ۱۷۸
- ۶-۲-۳ نگارش خلاق متون و گزارش‌های علمی ۱۸۱
- ۳-۳ تحصیلی ۱۹۰
- ۱-۳-۳ تقویت کنجکاوی و اشتیاق برای یادگیری ۱۹۰
- ۲-۳-۳ رشد خودتنظیمی و خودارزیابی در یادگیری ۱۹۶
- ۳-۳-۳ کسب بینش و دانش درباره حوزه‌های ۲۰۲
- مختلف دانش ۲۰۲